

РОЗДІЛ 4. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ
І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКАДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНІВ ЯК ЗАПОРУКА
ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІDIGITALISATION OF COASTAL REGIONS AS A KEY
TO THEIR COMPETITIVENESS

Процеси діджиталізації мають великий потенціал для підвищення конкурентоспроможності приморських регіонів України. В статті наведено рейтинг приморських регіонів за індексом цифрової трансформації. Узагальнено перешкоди, які можуть гальмувати розвиток процесів діджиталізації в приморських регіонах. По-перше, мова йде про недостатню розвиненість інфраструктури зв'язку, що може обмежувати доступ до швидкого Інтернету та інших цифрових послуг. По-друге, фінансові обмеження ускладнюють інвестування у цифрові технології та інфраструктуру, особливо в малозабезпечених районах та громадах. Низький рівень цифрової грамотності серед мешканців приморських регіонів є припоною використання цифрових технологій та послуг. Нерівномірне розподілення уваги та ресурсів з боку уряду може призвести до того, що приморські регіони отримують менше підтримки для свого цифрового розвитку порівняно з іншими районами країни.

Ключові слова: приморський регіон, конкурентоспроможність, діджиталізація, рейтинг, індекс цифрової трансформації.

Digitalisation processes have great potential to increase the competitiveness of Ukraine's coastal regions. The competitiveness of the region in the modern world of business ecosystem development is demonstrated by its flexibility to take into account market development trends and orientation towards processes related to the integration of digital technologies into all spheres of economic and social development. The article presents a ranking of coastal regions according to the digital transformation index (including sub-indices), which is headed by Odesa region. The official information on regional digitalisation projects in the coastal regions of Ukraine is analysed. The key projects of Kherson and Odesa regions are presented. Regions that actively invest in the development of digital technologies and create favourable business conditions tend to attract more investment and are more attractive to businesses. The obstacles that can hinder the development of digitalisation processes in coastal regions are summarised. First, it is the lack of communication infrastructure, which can limit access to fast Internet and other digital services. Secondly, financial constraints make it difficult to invest in digital technologies and infrastructure, especially in low-income areas and communities. Low levels of digital literacy among residents of coastal regions are a barrier to the use of digital technologies and services. Bureaucratic obstacles, such as complex registration and permitting procedures, can hinder the development of digital initiatives. Also, the perception of security and data privacy risks can affect residents' acceptance of new digital technologies and services. The uneven distribution of government attention and resources may result in coastal regions receiving less support for their digital development compared to other parts of the country. The fact that parts of Kherson, Donetsk, and Zaporizhzhia regions are temporarily occupied poses significant military risks, and all coastal regions face a constant missile threat, which hinders digitalisation and recovery in coastal communities and cities.

Key words: competitiveness, digitalization, rating, digital transformation index.

УДК 330.322: 658:004.7

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.89-21>

Безхлібна А.П.

к.е.н., доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу, Національний університет «Запорізька політехніка»

Bezkhlibna Anastasiia

National University
Zaporizhzhia Polytechnic

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність регіону в сучасному світі розвитку бізнес-екосистем виявляє свою гнучкість до врахування тенденцій розвитку ринків та орієнтації їх на процеси, пов'язані з інтеграцією цифрових технологій у всі сфери розвитку економіки та суспільства.

Приморські регіони вирізняються особливим географічним положенням, ландшафтом, кліматичними умовами, природним біорозмаїттям. Ці особливості формують вплив на структуру економічного господарства регіону, що виявляється в пріоритетності розвитку комплексу галузей, пов'язаних з морським господарством: суднобудування, морський транспорт, аквакультура та марикультура, туризм та рекреація. Соціальний

розвиток приморського регіону також зазнає відмінностей внаслідок особливостей культури та менталітету, проживання різних етнічних груп населення, сезонних видів праці, впливу екологічних загроз на життя населення регіону.

Процеси діджиталізації, тобто інтеграція цифрових технологій і інновацій у всі сфери суспільства, значно впливають на конкурентоспроможність регіонів з кількох ключових точок зору. Цифрові технології, не маючи кордонів фізичних та часових, дають поштовх до підвищення продуктивності регіональної економіки, сприяючи автоматизації та оптимізації процесів управління як регіоном загалом, та і окремими галузями та бізнес-процесами, впровадженню ефективних бізнес-моделей.

Протягом останніх років перед Міністерством цифрової трансформації України постало завдання ідентифікації, обліку, оцінювання та аналізу ефективності процесів діджиталізації в регіонах України. На основі цього виникає необхідність в розумінні ефективності процесів діджиталізації в приморських регіонах України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням регіонального розвитку та конкурентоспроможності регіонів присвячено значну кількість публікацій українських вчених, серед яких вагомих внесок у розвиток зазначеної тематики внесли Гудзь П.В., Шкурупська І.О., Іванченков В.С., Петренко О.І., Власенко Ю.В. [1], Гудзь М.В. [2] та інші.

Процеси діджиталізації в економіці вивчали такі українські вчені як Бєлікова М.В., Пухальська Г.В. [3], Фінагіна О.В., Коваленко Ю.О., Пригодюк О.М. [4–5] та інші.

Ряд досліджень підтверджує позитивний вплив на економіку приморських регіонів процесів діджиталізації за рахунок інноваційного розвитку галузі туризму та рекреації [6–7]. Проте питання щодо визначення та конкретизація проблем та перспектив підвищення конкурентоспроможності приморських регіонів на основі більш широкого впровадження процесів діджиталізації та цифрових послуг в економіку, соціальне життя, урядові послуги та послуги органів місцевої влади залишаються недостатньо розкритими у дослідженнях.

Постановка завдання. Стаття присвячена дослідженню процесів діджиталізації та цифровізації в приморських регіонах України, які забезпечують конкурентоспроможність регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діджиталізація економічних та управлінських

процесів в регіоні підвищує та оптимізує їх за рахунок інновацій, в тому числі в специфічних галузях, таких як електронна комерція, медичні технології, енергетика та інші. Також сприяє розвитку дослідницької та інноваційної інфраструктури. Водночас розвиток інформаційних технологій і цифрової інфраструктури сприяє виникненню нових галузей та підприємств, що спеціалізуються на розробці, впровадженні та підтримці цифрових технологій.

Цифрові технології дозволяють регіонам покращити якість та доступність освіти (за рахунок використання цифрових засобів та інфраструктури), охорони здоров'я, громадських послуг та інфраструктури, що в свою чергу позитивно впливає на життя мешканців та приваблює нових жителів та інвесторів.

Для відслідковування рейтингу приморських регіонів в напрямку цифрової трансформації Міністерство цифрової трансформації України розраховує індекс цифрової трансформації приморських регіонів України (табл. 1) в розрізі субіндексів (інституційна спроможність, розвиток Інтернету, розвиток ЦНАП, впровадження режису без паперів, цифрова освіта, візитівка області, проникнення базових е-послуг, галузева цифрова трансформація (ЦТ)).

Аналізуючи дані з таблиці, можна визначити рівень цифрового розвитку в кожній з областей України за різними показниками. Одеська область має найвищий субіндекс інституційної спроможності (1,000), що може свідчити про ефективність інституційної підтримки цифрового розвитку в цій області. Миколаївська область володіє найвищим рівнем розвитку Інтернету (0,609). Одеська область та Миколаївська область мають високі

Таблиця 1

Індекс цифрової трансформації приморських регіонів України в розрізі субіндексів

Область	Субіндекси							
	Інституційна спроможність	Розвиток Інтернету	Розвиток ЦНАП	Впровадження режиму без паперів	Цифрова освіта	Візитівка області	Проникнення базових е-послуг	Галузева ЦТ
Донецька область*	0,320	0,118	0,369	0,605	0,546	0,600	0,569	0,272
Запорізька область*	0,598	0,185	0,432	0,141	0,658	0,050	0,428	0,065
Миколаївська область*	0,167	0,609	0,510	0,487	0,656	0,900	0,534	0,105
Одеська область	1,000	0,849	0,706	0,819	0,620	1,000	0,904	0,601
Херсонська область*	0,286	0,179	0,383	0,612	0,834	0,500	0,286	0,092
Загалом по Україні	–	–	–	–	–	–	–	–

* – значення розраховані для громад, які контролюються українським Урядом

Джерело: за даними [8]

субіндекси розвитку ЦНАП (0,706 та 0,510 відповідно). Запорізька область має найнижчий рівень цього субіндексу (0,432). Одеська область має найвищий субіндекс впровадження режиму «без паперів» (0,819), що свідчить про успішність переходу до цифрової документообігу. Запорізька область має найнижчий рівень субіндексу (0,141), що може вказувати на проблеми з впровадженням цифрових технологій у документообіг. Миколаївська область має найвищий рівень цифрової освіти (0,656). Одеська область та Миколаївська область вирізняються високими субіндексами візитівки області (1,000 та 0,900 відповідно). Одеська область має найвищий субіндекс проникнення базових е-послуг (0,904), що свідчить про широке використання електронних сервісів у населення. Запорізька область має найнижчий субіндекс (0,050), що може вказувати на недостатню доступність електронних послуг.

Одеська область та Миколаївська область мають високі показники субіндексу цифрової трансформації (0,601 та 0,441 відповідно). Запорізька область має найнижчий рівень субіндексу (0,065), що може вказувати на обмеженість цифрових технологій у галузевому секторі.

Наведені в табл. 1 субіндекси формують індекс цифрової трансформації (табл. 2).

Загалом, на основі цих даних можна зробити висновок про те, що Одеська область виявляється лідером серед інших областей в цифровому розвитку, тоді як Херсонська та Запорізька області потребують більшого уваги у цьому напрямку.

Офіційно призначені заступники з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації (CDTO) займаються розробкою і впровадженням стратегій і програм діджиталізації в різних галузях економіки та суспільства; забезпеченням співпраці між урядовими органами, приватним сектором, технічними експертами та громадськістю для забезпечення ефективного впровадження цифрових ініціатив; забезпеченням захисту кібербезпеки, включаючи розробку та впровадження стратегій з протидії кібератакам та захисту конфіденційності даних; забезпеченням доступності цифрових технологій для всіх шарів суспільства, включаючи райони та громади з обмеженим доступом до інтернету та групи населення з обмеженими можливостями; розробкою та впровадженням електронних послуг для спрощення взаємодії громадян з урядовими органами та покращення якості життя; підтримкою інноваційних цифрових проєктів та стартапів, що сприяють розвитку економіки та підвищенню конкурентоспроможності регіону.

В приморських регіонах України призначені заступники з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації станом на кінець 2023 року в Одеській та Херсонській областях, результати їх діяльності наведено в табл. 3.

Ключовими проєктами, реалізованими в Одеській області необхідно вказати «Аудит безбар'єрності ЦНАП» (2023 р.), «Пропиповітряна оборона (дрони + еППО)» (2023 р.). В Херсонській області ключовими проєктами є «Мобільний ЦНАП» (2021, 2023 рр.)

Таблиця 2

Індекс цифрової трансформації приморських регіонів України

Область	Значення індексу	Місце в рейтингу приморських регіонів
Донецька область*	0,359	3
Запорізька область*	0,289	5
Миколаївська область*	0,441	2
Одеська область	0,785	1
Херсонська область*	0,316	4
Загалом по Україні	0,632	–

Джерело: за даними [9]

Таблиця 3

Проєкти з регіональної цифровізації приморських регіонів України

Область	Кількість проєктів у регіоні за 2019–2023 рр.	Наявність програми інформатизації	Наявність структурного підрозділу
Одеська область	9	Регіональна програма цифрової трансформації Одеської області на 2021–2023 роки	Департамент цифрового розвитку, інформаційної політики та кіберзахисту Одеської обласної військової адміністрації
Херсонська область	5	Відсутня	Управління інформаційних технологій Херсонської обласної військової адміністрації

Джерело: за даними [9]

Хоча процеси діджиталізації мають значний потенціал для підвищення конкурентоспроможності приморських регіонів України, окрім воєнної та енергетичної небезпеки, існують деякі перешкоди, які можуть гальмувати їхній розвиток (табл. 4). Для подолання цих перешкод необхідно вжити комплексних заходів, таких як інвестиції у розвиток цифрової інфраструктури, навчання та підтримка з боку уряду, створення стимулів для бізнесу та підприємництва в галузі цифровізації, а також забезпечення захисту приватності та безпеки даних.

Фінансові обмеження можуть ускладнювати інвестування у розвиток цифрової інфраструктури та технологічних ініціатив, особливо в мало-забезпечених регіонах. В деяких приморських районах та громадах може існувати економічна нерівність, що ускладнює доступ до цифрових технологій та навичок. Для подолання вищевказаних перешкод необхідна координація між урядовими органами, приватним сектором та місцевими громадами для розробки та впровадження стратегій цифрової трансформації, які враховують конкретні потреби та обмеження приморських регіонів.

Висновки. Регіони, які активно інвестують у розвиток цифрових технологій та створюють сприятливі умови для бізнесу, зазвичай привертають більше інвестицій та мають більшу привабливість для підприємств. Станом на кінець 2023 року найбільш конкурентоспроможним регіоном в галузі цифрової трансформації є Одеська область.

Впровадження цифрових технологій може стати ключовим фактором у підвищенні конкурентоспроможності приморських регіонів, сприяючи їхньому економічному зростанню та стійкому розвитку. Існують певні перешкоди до більш широкого впровадження процесів діджиталізації в приморських регіонах. Значні воєнні ризики несе той факт, що тимчасово окупованими є частина території Херсонської, Донецької та Запорізької областей. Загалом всі приморські регіони стикаються з постійною ракетною небезпекою, що гальмує процеси діджиталізації та відновлення у громадах та містах приморських регіонів.

БІБЛОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Gudz P., Oliinyk Y., Shkurupska I., Ivanchenkov V., Petrenko O., Vlasenko Y. Formation of foreign economic potential of the region as a factor of competitive development of the territory. *International Journal of Management*. 2020. Vol. 11 Issue 5. P. 590–601.
2. Gudz P., Gudz M., Bezkhlibna A., Zaytseva V., Brutman A. Ensuring the competitiveness of the coastal region based on the study of the impact of cluster analysis results on the development of tourism in the

conditions of the regenerative ecosystem. *Amazonia Investiga*. 2023. Vol. 12. Is. 68. P. 172–183. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.68.08.16>.

3. Byelikova M., Bezkhlibna A., Polyezhayev Y., Zaytseva V., Pukhalska H. Information and Digital Business Security in Tourism as a Component of the Coastal Region Competitiveness. *Data-Centric Business and Application: Modern Trends in Financial and Innovation Data Process*. 2023, Chapter 6, Vol. 1. Pp. 1 – 28.

4. Фінагіна О.В., Коваленко Ю.О., Пригодюк О.М. Смарт-економіка України: майбутнє регіонів та підприємств. *Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Серія «Економіка»*. 2019. Т. XX. Вип. 313. С. 44–60.

5. Коваленко Ю.О. Процеси діджиталізації економіки та їх оцінка: регіональний аспект. *Науковий вісник Дон НТУ*. 2020. № 1 (4) – 2 (5). С. 60–68.

6. Загоруля С.В., Белікова М.В. Інноваційні технології в організації екскурсійних та музейних послуг. *Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 25 листопада 2022 р.* Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2022. С. 156–159.

7. Москаленко А.Д., Белікова М.В. Інноваційні технології у туристичній індустрії. *Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 25 листопада 2022 р.* Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2022. С. 283–286.

8. Індекс цифрової трансформації України. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/reports/B8-2023.pdf>.

9. Проекти з регіональної цифровізації в Україні за 2019–2023 роки. Міністерство цифрової трансформації України. URL: https://cms.thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/reports96_2019_2013_small.pdf.

REFERENCES:

1. Gudz P., Oliinyk Y., Shkurupska I., Ivanchenkov V., Petrenko O., Vlasenko Y. (2020) Formation of foreign economic potential of the region as a factor of competitive development of the territory. *International Journal of Management*, vol. 11, no. 5, pp. 590–601.
2. Gudz P., Gudz M., Bezkhlibna A., Zaytseva V., Brutman A. (2023) Ensuring the competitiveness of the coastal region based on the study of the impact of cluster analysis results on the development of tourism in the conditions of the regenerative ecosystem. *Amazonia Investiga*, vol. 12, is. 68, pp. 172–183. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.68.08.16>.
3. Byelikova M., Bezkhlibna A., Polyezhayev Y., Zaytseva V., Pukhalska H. (2023) Information and Digital Business Security in Tourism as a Component of the Coastal Region Competitiveness. *Data-Centric Business and Application: Modern Trends in Financial and Innovation Data Process*, chapter 6, vol. 1., pp. 1–28.
4. Finagina O.V., Kovalenko Y.O., Pryhodiuk O.M. (2019) Smart-ekonomika Ukraini: majbutnye regioniv

ta pidpriyemstv [Smart economy of Ukraine: the future of regions and enterprises]. *Problemi ta perspektivi zabezpechennya stabilnogo socialno-ekonomichnogo rozvitku*. Seriya «*Ekonomika*», vol. XX, issue 313, pp. 44–60.

5. Kovalenko Yu. (2020) Procesi didzhitalizaciyi ekonomiki ta yih ocinka: regionalnij aspekt. [The processes of digitalisation of the economy and their assessment: the regional aspect]. *Naukovij visnik Don NTU*, vol. 1 (4) – 2 (5), pp. 60–68.

6. Zagorulya S.V., Byelikova M.V. (2022) Innovacijni tehnologiyi v organizaciyi ekskursijnih ta muzejnih poslug [Innovative technologies in the organisation of excursion and museum services]. *Svitovi dosiahnennia i suchasni tendentsii rozvytku turyzmu ta hotelno-restorannoho hospodarstva*: zbirnyk tez dopovidei Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (25 November 2022, Zaporizhzhia). Zaporizhzhia: National University of Zaporizhzhia Polytechnic, pp. 156–159.

7. Moskalenko A.D., Byelikova M.V. (2022) Innovacijni tehnologiyi u turistichnij industriji [Innovative technologies in the tourism industry]. *Svitovi dosiahnennia i suchasni tendentsii rozvytku turyzmu ta hotelno-restorannoho hospodarstva*: zbirnyk tez dopovidei Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (25 November 2022, Zaporizhzhia). Zaporizhzhia: NU “Zaporizka politehnika”, pp. 283–286.

8. Indeks cifrovoyi transformaciyi Ukrayini. Ministerstvo cifrovoyi transformaciyi Ukrayini [Digital Transformation Index of Ukraine. Ministry of Digital Transformation of Ukraine]. Available at: <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/reports/B8-2023.pdf>.

9. Proekti z regionalnoyi cifrovizaciyi v Ukrayini za 2019–2023 roki. Ministerstvo cifrovoyi transformaciyi Ukrayini [Regional digitalisation projects in Ukraine for 2019–2023. Ministry of Digital Transformation of Ukraine]. Available at: https://cms.thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/reports96_2019_2013_small.pdf.